

Eğitimin Farklılığında Yaşamak

Tülay Çellek

tcellek@yildiz.edu.tr

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi

Biz bizi, kendimizi fark etmeden yaşıyoruz. Başkalarının bizi fark etmesini bekleyerek ömür tüketiyoruz. Yaptıklarımızın ne kadar önemli olduğunun ayırında değiliz. Çok da farkında olarak yaşamıyoruz. Farkındalık... Beynimizin farkında olmak, kişiliğimizin farkında olmak, özelliklerimizin

Escher, "Hand With Reflecting Sphere", 1935

farkında olmak. Yaşamak bu olsa gerek. Eğer öncelikle kendimizin farkındaysak; herkesin, her ayrıntının farkında oluruz. Eğer öncelikle kendimize saygı duyarsak herkese, her şeye, doğaya saygı duyarız. Ancak bunu saygı düzeyinden bencillik tavrına dönüştürmeden, ezmeye kalkmadan, sevgiyle ama

narsist olmadan yapmak gerekir. Öğrencilerimden ve buna ilişkin deneyimlerimden çıkışla bu satırları yazmak gereksinimi duydum.

Eğitim, üzerinde çok hassaslıkla durulması gereken ve alımlanması çok önemli bir konu. Davranışların iyiye, güzele dönüşmesi bağlamında gerçekleştirmelerin söz konusu olduğu eğitimin ülkemizdeki önemi artık kavranmalıdır. Ancak farklılıklara hitap eden eğitimin. Eğitim felsefe demektir, psikoloji demektir öncelikle... Bireysel ayrıcalıkların değerlendirildiği, daha doğrusu değerlendirilmesi gereken eğitim alanı, insanları bir pota içinde eritmek adına asla yapılanmaz. Zeka salt akademik olan değildir. Duygusal zekanın verileri başarının sırlarıyla doludur. "Neden yaşıyoruz, neden varız, neden buradayız?" sorularından başlarsak; neden eğitim gerekli, neden eğitim yapıyoruz, hedefimiz, amacımız nedir, ne olmalıdır? Ve tüm bunlar nasıl gerçekleştirilmelidir, nasıl yapılmalıdır? Bu sorulara doğru yanıt vermek kadar, doğru yaşama geçirmek önemlidir. "Barbiana Öğrencilerinden Mektup" diye bir kitap okumuştum. Fransızca öğretiminde kullanılan, kullanılması gereken yöntemleri anlatan güzel ve eleştirel bir kitaptı. İhtiyaca dayalı öğrenmenin gerekliliği çok güzel anlatılmıştı öykü diliyle. Bir de "Ölü Ozanlar Derneği" diye bir filme gitmişim yıllar önce. Bir

öğretmenin kuralları, gelenekten gelen yanlış yöntemleri eleştiren, öğrencilere varolmalarının nüvelerini anlatan ilginç bir filmi. Hala unutamadım. Okul; büyüklerin kendi doğrularını gençlere iletme, dayatma yeri değildir. Öncelikle bunun kabul edilmesi gerekir. Okul, yinelemelere dayanan öğretimin söz konusu olduğu yer ise hiç değildir. Asla çocuğun yaratıcılığının yok edildiği yer de olamaz, büyüklerin kişiliklerinin tekrarlanacağı bir tuval olmadığı gibi. Dolayısıyla sınıfta 25 kişi varsa bir öğretmenin kişiliğine dönüşen, dönüştürülen -aslında dönüşmeyen- bir ortam, eğitim ortamı olamaz. Uyumlama adına düşünmeyen, düşünemeyen bireyleri tekrarlarla oyalamak asla eğitim olamaz. Oysa doğru bir felsefeden hareketle gerçekleştirilen eğitim, çok iyi bilinen psikolojinin ışığında bireysel farklılıklar çerçevesinde gerçekleştirilecek olmalıdır. Bu da içinde merakı, algıyı, araştırmayı, düşünmeyi, sezgiyi, sevgiyi, saygıyı, tabii bileşenlerinden oluşan yaratıcılığı barındıracaktır. Bunun önerisi özgürlükte yatarken, boyutu da çok önemlidir. Deneysellik çevresinde gerçekleştirilen eğitimde bu çok değerlidir. Doğadan alınanın yıpratılarak doğaya verilmesi değildir eğitim öncelikle. Doğayı önemseyen, algıyı öne çıkartan ne olursa olsun bireysel farklılıklar çerçevesinde ele alınmayınca; yani öğrenci, birey olarak bizim dışımızda kabul görülmedikçe bir adım ileriye gidemeyiz. Öğreten öğretmen, öğrenen öğrenci olduğu sürece başarılı olamayız. O zaman, örneğin 16yy. yöntemlerinde hala ısrar edici olmamalıyız. Çünkü o devirde olmayan bilgisayar var şimdi en azından. Üstelik dünya daha tecrübeli ve daha bilgili. Artık bu bilgiye salt yakın çevremizden ulaşmıyoruz. Dünyanın bilgisine oturduğumuz yerden bir 'tık'la sahip olabiliyoruz. Geriye kalan, bu bilgiyi isteyerek öğrenme ortamı yaratmak oluyor.

Öğretmen-akademisyen otoritedir. "Bilmiyorum" diyemez, öğrenci de fikrini söyleyemez. Çünkü eğitimci denilen kişi bilir, fikrini söyler, uygulama da onun isteği doğrultusunda yapılır. Bunu prestij meselesi yapar gelenekçi yapıya sahip öğretmen-akademisyen. Bu nedenle ya notla baskındır ya da kendi fikirleriyle baskındır. Güç gösterisi onu bu halde yaşar kılmıştır. Otorite elinden kayıp öğrenciye geçecek endişesiyle hep öğrenen konumunu korumalıdır. Oysa akademisyen ve öğretmen "araştırırım", "araştıralım" dediğinde işin boyutu değişecektir. Çok okumak, soru sormak, kişilikli olmak, sentez, analiz yapmak demektir çağdaş eğitim. Okumadığınız tek insana, tek kitaba baktığınız sürece aslında hep başkası olacaksınız demektir. Kendini fark ettirmek. Bunu yapabilmek

için yaramazlık yapan öğrenciye çıkışmak-azarlamak. O kendisini nasıl fark ettireceğini öğrenememiş, eğitmen de alanın bilgisine iyi bir şekilde sahip, ama psikoloji bilmiyor. O davranışı, kendini fark ettirmek değil, yaramazlık olarak kabul edip eziyor. Oysa diğer türlü fark etse bunu yönlendirecek ve daha yararlı olacaktır. "Ben de varım" ı anlatmak, anlatabilmek... Mesele burada. Eğitim orada, ilerlemek orada. Ancak test sistemiyle bunlar gerçekleşir mi? Cümlelerin kurulmadığı, tartışmanın yapılmadığı, tekrara yönelik ortamda bu ne kadar gerçekleşir, daha doğrusu gerçekleşir mi? Karşılıklı olmadığı sürece. Evde başlayan, okulda devam eden. Güven duygusu, yetiştirilme tarzı, gelenek, hepsini kapsayan. Duygusallığın ağır bastığı bir toplum yapısı. Batıdan farklı olan.

Sınıfta-atölyede öğrenci sayısı çok önemli. Eğer kalabalıksa yığın eğitimi olacaktır ister istemez. Öğrenciyi tanımayacak, özelliklerini bilmeyeceksiniz. Bireye dayanmayan eğitim, eğitim olamaz. Ancak bizde boyutlar çok önemlidir. Samimiyet laubaliliğe dönüşürverir hemen. Disiplin despotizme, özgürlük laçkalığa gibi... Bunlar ayarlandığında başarı sağlanacaktır mutlaka. Herkes şikayet eder ama değişmez. Neden? İnsanları yönetmek... Güç gösterisi... Hakimiyet kurma... Beraberinde itaati, boyun eğmeyi getirir. Düşünen insan farklıdır. Farklılığı yönetmek kolay mıdır? Düşünmek, eleştirel bakmak, merak, yaratıcılık çağın gereği olması gerekenler. Bunlara ortam hazırlamak da eğitimin gereğidir. Bilginin, dünyanın bir ucundaki bilginin bilgisayarla ayağımıza gelmesinin getirisinin değerlendirilmesi ve bu bağlamda eğitimin yöntemlerinin değişmesini zorlaması, bundan da öte bunun fark edilmesi gerekir. Özgürlük yapısının içinde olmak. Bir ulus varlığını sürdürebiliyorsa, özgür bir şekilde yaşamda kalmasını istiyorsa; onu oluşturan bireylerin yaratıcı olması, dolayısıyla eğitimde kullanılan yöntemlerin de yaratıcı kılınması gerekiyor. Özgür düşünce ve en önemlisi de bireylerin farklı yapılarının kabul edilmesi gerekir. Algı, dikkat, bellek, muhakeme etme, hayal kurma, sorun çözme, ilişkilendirme, soyut düşünebilme gibi... Bunlar önemli olduğuna göre nasıl geliştirilebilir? Bunların bireydeki farklılıkları nasıldır ve hangi boyuttadır? Bunlar nasıl bir ortamda gelişir? Bilgi aktarımı-tekrarıyla mı? Düşünce işlenerek mi? Araştırma yaptırarak mı? Problem üretmek mi? Yoksa bilinen problemleri bildik yoldan çözerek mi? Renklerin değişik olduğunu fark edebilmek... Dolayısıyla öğrencileri siyahın içinde kaybetmemek. Onları karadeliklerde hapsedmemek... Ne öğrenmek? Neden öğrenmek?

Nasıl öğrenmek? Ve motivasyon... Sorumluluk vermek. Deneyimlerimin başında gelir. Öğrenciye güvenmek ve beraber organizasyon yapmak... Olayın dışında kalmaması öğrencinin. Varlık nedenini ortaya koymak sonuçta... Farklı deneyimleri birbirine aktarmak, aktarılmasına olanak sağlamak. Amaç nedir? İyi bir mevkide, iyi para kazanmak mı? Mutsuz, verimsiz, yaratımsız bir şekilde... Okulların yerinin doğru tayin edilmesi... Düşünen insanlar nereden çıkar? Üniversitenin bu anlamda işlevi nedir? Bakış açısı geniş olan, dünyayı görebilen... Ve duyumsayabilen. Çağın farkında olan ya da diploma denilen kağıda sahip olan. Donanımlı olmak, kağıdı duvara çerçeveleyip asmak olamaz salt. Ne zaman başlamalı? Anne karnından... Farklılık da, özgürlük de, düşünsel boyutta yaşamak da oradan başlar.

Mesleğimi çok seviyorum. Önce mimar olmak istemişim. Ancak öğretmen de, beyinlerin mimarı. En mutlu olduğum yer öğrencilerimle olduğum derslerim. Gerçekten mesleğimle gurur duyuyorum. Bilgisayarı geç de olsa öğrendim. Hala da öğreniyorum. Öğrencilerime de bilgi alımı için interneti öneriyorum. Geriye dersimde fikir üretmek-ürettirmek, araştırma yapmak-yaptırmak, paylaşmak, deneyimleri aktarmak, eleştirmek, önermek, yaratıcı süreçte serüven yaşamak-yaşatmak kalıyor.

Her öğretmenin, akademisyenin alanının

bilgisine sahip olması kadar psikoloji de bilmesi gerekir. Eğitmen olmak bu anlamda başarıyı beraberinde getirir. Çok okumak gerekir. Kendi dilimize hakim, sahip olmak kadar birkaç yabancı dil de bilmek lazım. Yaşamak, eğitmen olmak, salt kendi alanımızın bilgisiyle gerçekleştirilemez. Eğitmenin pedagojik formasyonu olmalı. Bu

önemlidir iletişim için. Tabii salt okumak değil, yazmak da gerekir. Zengin ve donanımlı bir kişilik, öğrenciye kendiliğinden örnek olacaktır zaten. Bir eğitim kurumuna, "Dışarıda işlerim bozuldu buraya düzenli maaş almaya geliyorum. Ben insanları çok iyi çalıştırırım. Sadece kendi işlerini değil, benim işlerimi de yaptırırım" diye gelenlerin o kuruma bir yararı olamaz. İdareci olan da bu durumda kafa kola alınmıştır üstelik. Olan öğrenciye, Türkiye'ye ve dünyaya olur. O zaman bunların ayıklanması gerekir. Bu mesleğin sanıldığı kadar ucuz olmadığı, bir namusu bulunduğu gösterilmelidir. Önce inanmak ve yetkin olmak. Orada neden bulunduğunu bilmek. Ne yapmak istediğiniz ve onu nasıl yapacağınız da bir o kadar önemlidir. Yoksa, "oynayamayan kızım yerim dardır" örneği mazeretlerin altında kalmayı tercih ederek üretmeden, yaratmadan yaşamak kalır geriye.

Sonuçta da eğitim tacını taşımayan ülkeler bu taci taşıyanların esiri olacaktır mutlaka. Kendini kanıtlamak da başkalarının size saygı duymasını sağlar. Tazelenen bilgi, tazelenen yaşam gibidir. Kendinize eklediğiniz bilgi başka çevrenin, başka insanın zenginliğini eklemektir bünyenize. Dünya bilgi zengini olduğuna göre ondan payımızı almak ve o paya katkıda bulunmak gerekir. Her meslek önemlidir. Ancak her mesleği hazırlayan öğretmenlik, eğitim bir başka özel, bir başka değerlidir.

Öğrenmek, soru sormak başlangıcı, yaşama göz açmayla başlıyor. Dilin gelişmesi sorularla anlam buluyor, öğrenmek adına. Bu özgürlüğü, yani doğal olan bunları eğitim sisteminde yok etmek, herkesi başka beyinlere göre yaşatmak haksızlıktır. Hedef, amaç ve motivasyon sacayağında yaşamak, yaşatmak zor değildir. Yeter ki bunların ayırımında olalım.

Eğitimin doğru felsefesi, doğru politikası ve doğru organizasyonu, doğru hedefleri olmalı ve her türlü olanakların çok büyük boyutta olması gerekir. İnsan yetiştirmenin hedefi çok doğru olmalı. Neden, niçin, nasıl sorularına verilecek yanıtlar önemlidir. Tabii savaşa değil, eğitime ayrılacak bütçe de çok önemlidir. Okullara gönderilen para miktarlarının tartışılması gerekir bu anlamda. Eğitime yatırım yapmak yerine okulları satmak çözüm olamaz çünkü.

Eleştirmek yetmez. Bunları yaşama geçirmek gerekir. Öneriler üretmek lazım. Etrafa eleştirel gözle bakarak yaşamaktır önemli olan, gören, eleyen; ben olsaydım ne yapardım? diye kendine soru soran birey olarak yaşamaktır, yaşamı anlamlı kılan. Öncelikle kendine güvenen, başkalarına sırtını dayamadan ayakta durabilen, özgür bireyler. Kendi kendini yöneten insan olarak yaşamak... Kendi yolunu kendiniz bulmanız, keşfetmeniz, yapmanız. Önemli olan başkalarının takipçisi değil, yol açıcısı olmanız. Bunları insanlıkla başarmak. Etiketi, koltukları kötüye kullanmadan, baskı aracı yapmadan başarmak... Ne istediğini bilerek yaşama ve uğruna mücadele etme kadar güzel bir şey olamaz. Bilgiyi tekrarlayarak ezberleme değil, ihtiyaç hissettiğini öğrenmek ve yorum yapmak kalıcılığı da, değişimi beraberinde getirir. Eğitim ne yapmalı bu durumda? Çoklu zekayı görmeli. Genci fark etmeli. Sevmeli, sevdirmeli...

Kaynakça:

Barbiana öğrencilerinden mektup. (1979). S. Tamgüç, B. Özen. İstanbul: Gözlem Yayınları.
Kleinbaum, N. H. (1995). *Ölü ozanlar derneği.* İstanbul: Real Yayıncılık.

Escher, "Puddle", 1952